

αω

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΥΠΟΤΡΟΦΩΝ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Σ. ΩΝΑΣΗΣ

Περιεχόμενα

Σημείωμα

Δραστηριότητες Υποτρόφων

• Επιτυχίες	3
• Αρχιτεκτονική	6
• Μουσική	7
• Εικαστικά	10
• Χορός	13

Ειδήσεις του Συνδέσμου

• Έλα μαζί μας – Ερχόμαστε σ' εσένα!	14
• Προκηρύχθηκε το νέο πρόγραμμα ενίσχυσης για την κάλυψη εξόδων επιστημονικών δημοσιεύσεων	15
• Ξεναγήσεις στην Αθήνα του 19ου αιώνα	16
• Οι υπότροφοι της Αγγλίας συντάσσονται στον στόχο του Συνδέσμου για εξωστρέφεια και κοινωνική προσφορά	21

Ειδήσεις του Ιδρύματος

• Σε πέντε κορυφαίους ακαδημαϊκούς τα Βραβεία Ωνάση 2018	23
• Σε δύο φοιτητές από τα Σεπόλια η προπτυχιακή υποτροφία «One of a Kind» του Ιδρύματος Ωνάση	26

Ειδήσεις του Θυγατρικού Ιδρύματος

• Οι Όρνιθες μάγεψαν το κοινό στη Νέα Υόρκη	28
• Η φύση της δικαιοσύνης: Ένας εικαστικός διάλογος με τους Όρνιθες	30
• Μεγάλη διεθνής διάκριση για την έκθεση «A World of Emotions»	32

Ειδήσεις της Στέγης

• Το 5ο Fast Forward Festival εντός και εκτός Στέγης	34
• Αθήνα-Βηρυτός-Παρίσι: Ασυμφωνίες	40

Βιβλιοπαρουσίαση

• Πιπέρι στο στόμα!	42
• Επανακατοικήσεις	45

Παρουσίαση Δίσκου

• Τραγούδια «κεντήματα» με... κλωστή και βελόνι	48
---	----

Επανακατοικήσεις

ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΤΕΛΙΟΣ ΓΙΑΜΑΡΕΛΟΣ

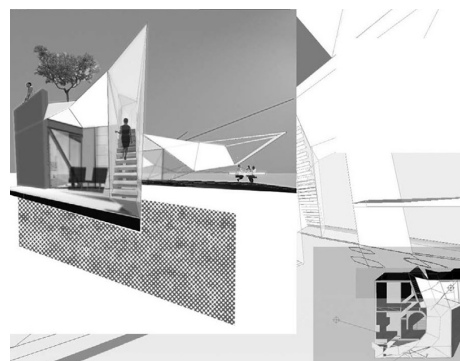
Μυρτώ Κιούρτη (επιμ.), *Επανακατοικήσεις* (Αθήνα: Ποταμός, 2017), 184 σελ. ISBN 978-960-545-087-8

Περίπου στα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας η Μυρτώ Κιούρτη ξεκινούσε τη διδακτορική της διατριβή, ως υπότροφος του Ιδρύματος Ωνάση, στη Σχολή Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Η έρευνά της επιχειρούσε τότε να επαναπροσδιορίσει μια συνεργατική σχέση κατοίκων και αρχιτεκτόνων κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού της κατοικίας των πρώτων. Το εγχείρημα της Κιούρτη δεν σταμάτησε όμως και με την υποστήριξη της διατριβής της τον Φεβρουάριο του 2012. Καθώς η έρευνά της συνεχίζει από τότε σταθερά να αναπτύσσεται, στο τέλος αυτής της δεκαετίας μοιάζει πια να διανύει και την εφηβεία της.

Αξιοποιώντας τη διεπιστημονική δεξαμενή του Συνδέσμου Υποτρόφων, η Κιούρτη κινητοποίησε δέκα μελετητικές ομάδες που απαρτιζόνταν από αρχιτέκτονες, κοινωνικούς ανθρωπολόγους και εικαστικούς, για να συντονίσει μια σειρά συναφών δράσεων υπό την αιγίδα του Ιδρύματος Ωνάση. Αυτές ξεκίνησαν με μian ανοιχτή πρόσκληση προς πολίτες του Δήμου Αθηναίων που θα ενδιαφέρονταν για προτάσεις αναδιαμόρφωσης των διαμερισμάτων τους από τις μελετητικές ομάδες (2014) και ολοκληρώθηκαν με μια δημόσια συζήτηση των προτάσεων, με τη συμμετοχή των κατοίκων, στη Στέγη του Ιδρύματος Ωνάση (2016). Μερικά από τα μέλη του Συνδέσμου μάλιστα, όπως η φωτογράφος Ηώ Πάσχου, δεν συμμετείχαν απλώς στη δράση ως εικαστικοί που πρότειναν λύσεις για άλλους, αλλά και ως κάτοικοι που αναζητούσαν προτάσεις για την επανακατοίκηση του δικού τους διαμερίσματος από τη μελετητική ομάδα (της Όλγας Βενετσιάνου και της Αγγελικής Σβορώνου, στη συγκεκριμένη περίπτωση). Έναν χρόνο μετά, ο συλλογικός τόμος των Επανακατοικήσεων καταγράφει το ίχνος αυτών των συναντήσεων.

Στο εισαγωγικό της κείμενο, η Κιούρτη θέτει τις γενικές γραμμές του εγχειρήματος, παρουσιάζοντάς λεπτομερώς όλες τις φάσεις του. Η γενική αυτή εισαγωγή της ακολουθείται από δύο ακόμη κείμενα που: (1) εμβαθύνουν θεωρητικά στο ζήτημα της επανακατοίκησης και των σχέσεων αρχιτεκτόνων και κατοίκων (Παναγιώτης Τουρνικιώτης) και (2) εστιάζονται στις εξελίξεις στη δυτικοευρωπαϊκή και βορειοαμερικανική αρχιτεκτονική παραγωγή της κατοικίας του εικοστού αιώνα (Ανδρέας Γιακουμακάτος). Η γεφύρωση των διεθνών αυτών εξελίξεων με την αθηναϊκή πολυκατοικία της αντιπαροχής μένει όμως μετέωρη στον κατάλογο, μοιλονότι η Μέλπω Δανού και η Τζίνα Σκιαδά αφιερώνουν λίγες από τις δικές τους σελίδες στη μεταπολεμική πραγματικότητα της ελληνικής αρχιτεκτονικής.

Οι προτάσεις των δέκα μελετητικών ομάδων διαμοιράζονται με τη σειρά τους σε τρεις άτυπες ενότητες με τα αντίστοιχα εμβόλιμα εισαγωγικά κείμενα. Οι κοινωνικές ανθρωπολόγοι Παυλίνα Σπανδώνη και Τζίνα Σκιαδά τονίζουν, έτσι, τις σχεδιαστικές προτάσεις που επαναπροσδιορίζουν τις κοινωνικές σχέσεις εντός της κατοικίας, αλλά και τις αρχιτεκτονικές που θέλουν να παρακολουθούν τις «διαβατήριες τελετές» της ζωής εντός τους. Από την άλλη μεριά, η αρχιτέκτων τοπίου Αγγελική Παρα-

Τα όρια ενός διαμερίσματος στο Καλλιμάρμαρο επαναπροσδιορίζονται ως προς τον ιδιωτικό και τον δημόσιο χώρο (Γιάννης Γράος)

Επανακατοικήσεις

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΣΤΕΛΙΟΣ ΓΙΑΜΑΡΕΛΟΣ

σκευοπούλου εστιάζει το ενδιαφέρον της στις προτάσεις που αξιοποίησαν δημιουργικά στοιχεία φύτευσης, δώματα και φωταγωγούς.

Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας του εγχειρήματος αναδεικνύεται καλύτερα μέσα από τις μεθόδους καταγραφής των επιθυμιών των κατοίκων που υιοθετεί η κάθε μελετητική ομάδα. Έτσι, την ίδια στιγμή που η Δάνου και η Σκιαδά επιχειρούν να ανασυγκροτήσουν δύο παράλληλες βιογραφίες (της κατοίκου και του διαμερίσματος της οικογένειάς της), ο Αλέξανδρος Κιτρινιάρης, για παράδειγμα, καταγράφει συστηματικά τη θερμική συμπεριφορά κτηρίων, ανθρώπων, ηλεκτρικών συσκευών και φύτευσης στην τυπική καθημερινότητα ενός αθηναϊκού διαμερίσματος για δέκα ημέρες. Και μοιλονότι οι προτάσεις των μελετητικών ομάδων αφορούν συγκεκριμένες κατοικίες στο κέντρο της Αθήνας (από ένα ρετιρέ στο Καλλιμάρμαρο, αρχικής κατασκευής 1963, μέχρι τον τέταρτο όροφο πολυκατοικίας του 2000 στην Άνω Κυψέλη), μάς επιτρέπουν επίσης να φανταστούμε και μια πιο γενικευμένη εκδοχή τους, να οραματιστούμε μια Αθήνα που έχει σταματήσει να κλείνει εσπευσμένα, αλλά αντίθετα ξανανοίγει γενναϊόδωρα τους ημιπαίθριους χώρους ως ουσιαστικό στοιχείο της καθημερινότητας των διαμερισμάτων της (Στέλλα Κάτση), μια Αθήνα που έχει μετατρέψει τους φωταγωγούς της σε αίθρια (στα πρότυπα της μελέτης του Βλάση Καραγιάννη, της Αγγελικής Παρασκευοπούλου και της Λίας Πέτρου) ή μια Αθήνα που έχει επαναξιοποιήσει και φυτεύσει τα δώματά της (Κιτρινιάρης).

Συμπεριλαμβάνοντας κείμενα και προτάσεις από 12 γυναίκες και 7 άνδρες, το εγχείρημα της Κιούρτη ξεχωρίζει επίσης θετικά επειδή αντιστρέφει τη σχετική αναλογία που γενικά συνηθίζεται στους αρχιτεκτονικούς, εικαστικούς και επιστημονικούς κύκλους στην Ελλάδα. Από την άλλη μεριά, παρά τα ανοίγματα στις άλλες γνωστικές περιοχές και στους κατοίκους, ολοκληρώνοντας την ανάγνωση έμμεσα με την εντύπωση ότι το εγχείρημα εκκινεί από, και καταλήγει ξανά, στον κόσμο και τον λόγο των αρχιτεκτόνων. Οι φωνές των κατοίκων και η έκφραση των επιθυμιών τους, προτού αυτές μεταγραφούν από τις μελετητικές ομάδες για να μετουσιωθούν σε προτάσεις, δεν εντοπίζονται το ίδιο εύκολα μέσα στην έκδοση. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι επιθυμίες των κατοίκων φτάνουν στις μελετητικές ομάδες άμεσα μέσα από συζητήσεις, αλλά και έμμεσα μέσα από συμπλήρωση ερωτηματολογίων (Στέλλα Κάτση). Αυτούσιες φράσεις των κατοίκων καταγράφονται σαφέστερα στα κείμενα της Σοφίας Κιούση και του Αντώνη Κιουρκτή, ενώ οι τριτοπρόσωπες περιγραφές της Διονυσίας Τριανταφύλλου αποπνέουν την αίσθηση της εγγύτητας τους στη φωνή της κατοίκου. Στο κείμενο της Δάνου και της Σκιαδά υπάρχουν επίσης περαιτέρω ενδείξεις εμπλοκής και παρέμβασης της κατοίκου στην πρόταση που σχεδιάζει η μελετητική ομάδα.

Σε κάθε περίπτωση απουσιάζει, όμως, και η καταγραφή της αντίδρασης των κατοίκων στις προτάσεις των μελετητικών ομάδων. Αν όλα αυτά τα στοιχεία της επικοινωνίας και της διαπραγμάτευσης με τους κατοίκους στις διάφορες φάσεις του εγχειρήματος ήταν περισσότερο εμφανή, θα μπορούσε να αποτιμηθεί και το όλο εγχείρημα πιο εμπειριστικά. Μένει, έτσι, μετέωρο το ερώτημα αν αυτοί οι κάτοικοι και οι αντίστοιχες

Νέοι τρόποι διαμόρφωσης των χώρων ενός παλιού διαμερίσματος από τη Διονυσία Τριανταφύλλου και τη Τζίνα Σκιαδά

Η Όλγα Βενετσιάνου και η Αγγελική Σβορώνου πρότειναν τον μετασχηματισμό μιας κατοικίας σε εκθεσιακό χώρο με τη χρήση καθρεπτών, light box και προβολικών μηχανημάτων.

Επανακατοικήσεις

ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΤΕΛΙΟΣ ΓΙΑΜΑΡΕΛΟΣ

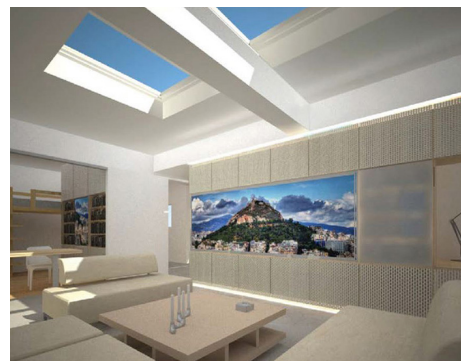
μελετητικές ομάδες κατάφεραν τελικά να ξεπεράσουν τους αντίστοιχους «φόβους του αρχιτέκτονα και του πελάτη» που περιγράφει ο Τουρνικιώτης. Πόσο ταίριαζε τελικά ο τρόπος ζωής που υποδεικνύει η κάθε πρόταση επανακατοίκησης με τις επιθυμίες και τις προσδοκίες των κατοίκων;

Στο εισαγωγικό της κείμενο, η Κιούρτη πλαισιώνει την προβληματική των Επανακατοικήσεων και στο σύγχρονο περιβάλλον της κρίσης. Οι προτάσεις των μελετητικών ομάδων πράγματι το αποτυπώνουν, εστιαζόμενες, για παράδειγμα, στη «λειτουργική και αισθητική αναβάθμιση του διαμερισματος, με το μικρότερο δυνατόν οικονομικό κόστος» (Σκιαδά) ή στην «αποφυγή οποιασδήποτε δαπάνης που δεν αυτοχρηματοδοτείται» (Νίκος Πατσαβός) ή ακόμη και στον «οικονομικό επανασχεδιασμό» με αναλυτική κοστολόγηση που υπαγορεύει και τις προτεραιότητες σε διαφορετικές φάσεις υλοποίησης της πρότασης, με βάση και τις κυρίαρχες επιθυμίες της κατοίκου (Δάνου και Σκιαδά). Οι λύσεις που προτείνουν οι Επανακατοικήσεις αφορούν φυσικά τις συγκεκριμένες κατηγορίες κατοίκων και διαμερισμάτων που προσείληκε αυτή η σειρά δράσεων. Η αντιμετώπιση του ευρύτερου προβλήματος της κατοίκησης στην εποχή της κρίσης θα συνεπαγόταν σίγουρα τη συμπερίληψη ακόμη περισσότερων φωνών και το άνοιγμα σε ακόμη περισσότερες συναφείς γνωστικές περιοχές.

Άλλωστε, αυτό ακριβώς το μεγαλύτερο ακόμη άνοιγμα προς τα έξω συνήθως διαδέχεται την εφηβεία, και αυτό ακριβώς εύχομαι στην έρευνα της Κιούρτη τώρα. Ξέρω ότι, στα χρόνια που έρχονται, εκείνη θα συνεχίσει να μεγαλώνει με τη συστηματικότητα και τη φροντίδα που τη χαρακτηρίζει. Καταγράφοντας την παρούσα φάση μιας έρευνας που κτίζεται εδώ και πολλά χρόνια με μέθοδο και υπομονή, οι Επανακατοικήσεις μάς κάνουν έτσι να αναμένουμε με ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον και την επόμενη.

(Οι Επανακατοικήσεις πραγματοποιήθηκαν στις 20 και 21 Μαΐου 2015 στη Διηλιάρειο Σχολή και στις 6 Ιουνίου 2016 στη Μικρή Σκηνή της Στέγης, στο πλαίσιο των δράσεων του Συνδέσμου Υποτρόφων και με την αρωγή του Ιδρύματος Ωνάση.)

(Ο Στέλιος Γιαμαρέλος είναι αρχιτέκτων.)

Η πρόταση για «Το σπίτι με το περισκόπιο» (Αντώνης Κιουρκτσής, Σοφία Κιούση)

Παράδειγμα διαμερίσματος στην Άνω Κυψέλη, το οποίο ενσωματώνει το φυτικό υλικό στη σύγχρονη κατοικία (Αλέξανδρος Κιτρινιάρης, Αγγελική Παρασκευοπούλου)